

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 371.132

Ярослава Топорівська, асистент кафедри музикознавства,
методики музичного виховання та вокально-хорових дисциплін
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ- МУЗИКАНТІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядається проблема вдосконалення підготовки майбутнього вчителя музики та проаналізовано рівень підготовки майбутніх учителів музики до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності.

Ключові слова: підготовка майбутнього вчителя музики, готовність до професійної діяльності, комп'ютерні технології.

В статье рассматривается проблема совершенствования подготовки будущего учителя музыки и проанализирован уровень подготовки будущих учителей музыки к использованию компьютерных технологий в профессиональной деятельности.

Ключевые слова: подготовка будущего учителя музыки, готовность к профессиональной деятельности, компьютерные технологии.

The article deals with the problem of improvement of a future music teacher and analysis of the level of the preparation of a future music teacher for the use of computer technologies in the professional activities.

Key words: the future music teacher-training, readiness for the professional activities, computer technologies.

Постановка проблеми. Одна з найважливіших умов модернізації освіти – підготовка і професійне вдосконалення педагогічних кадрів. Сьогодні вдосконалення професійної підготовки вчителя музики неможливе поза впровадженням комп'ютерних технологій, які відкривають нові можливості для педагогіки мистецтва, поліхудожнього виховання школярів. Система освіти не може стояти осторонь новітніх процесів, тому використання комп'ютерних технологій у навчанні та вихованні сучасної молоді стає необхідною умовою в процесі оновлення змісту і структури навчання.

За останнє десятиріччя персональний комп'ютер перетворився в предмет навчальної необхідності, адже діапазон використання комп'ютера дійсно широкий: від тестування учнів, обліку успішності, ведення характеристик – до необмежених можливостей пошуку та опрацювання різноманітної інформації.

Аналіз публікацій і досліджень. Комп'ютеризація навчання постає необхідною умовою в процесі оновлення змісту і структури навчання. Одним із шляхів реформування сучасної освіти, зокрема і мистецької, постає використання нових освітніх технологій, спрямованих не тільки на засвоєння учнями знань і вмінь, що є характерним для традиційного навчання, а найголовніше – на всебічний особистісний розвиток учнів.

В умовах широкого використання засобів сучасних інформаційних технологій у навчально-виховному процесі значно зростають вимоги до професійної підготовки вчителя, обсягу його знань, рівня загальної культури, мови тощо. Оновлення професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів передбачає конструювання цілісної науково-методичної системи, яка здатна реформувати його концептуальні, структурно-змістові, технологічні та організаційно-дидактичні засади.

У вітчизняній педагогічній літературі питання професійної підготовки педагога мистецького профілю висвітлено в працях Е. Абдулліна, Л. Арчажнікової, Л. Кондрацької, Б. Бриліна, В. Бутенка, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, О. Шевнюк, О. Щолокової та ін.

До аналізу новітніх технологій звертається ряд науковців-дослідників (І. Дмитрик, М. Кларін, А. Нісімчук, О. Пехота, Г. Селевко). Важливе місце серед новітніх технологій займають комп'ютерні технології, які мають значні перспективи застосування в навчанні, зокрема на уроках музики. Між технічною розробкою певного засобу передачі інформації та її використанням у навчальному процесі лежить не тільки період складних проектно-технічних розробок, її промислового оволодіння і масового виробництва, але і більш складний період професійно-педагогічного освоєння нової техніки, її можливостей та специфіки.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Нові завдання навчання потребують змін функцій технічних і комп'ютерних засобів, нового ставлення викладачів до навчальної техніки та технологій. Комп'ютерна грамотність є компонентом професійної компетентності, необхідною умовою ефективності професійно-педагогічної діяльності вчителя музики в сучасних умовах. Майбутньому вчителю музики необхідно вміти користуватися електронними ресурсами з тим, щоб у майбутній професійній діяльності забезпечити формування елементарних навичок роботи з електронним підручником усвоїх учнів, забезпечити відповідний методичний рівень викладання свого предмету.

Учені Б. Гершунський, В. Моляко, О. Тихомиров та ін., аналізуючи проблему оптимізації та інтенсифікації професійної підготовки майбутніх учителів, особливу увагу звертають на питання щодо ролі і місця комп'ютерних технологій у навчальному і творчому процесі.

Упровадження технологій у сферу освіти сприяє розв'язанню проблеми щодо їх якісного впливу на зміст, методи та організаційні форми навчання, які, своєю чергою, створюють умови для процесу оновлення в галузі підготовки майбутніх учителів музики. Так, І. Богданова зазначає, що "вже сьогодні технології в системі освіти конкретизуються в нових інформаційних та модульних формах навчання. Перша – забезпечує комп'ютерну підтримку навчання, друга – спрямована на його індивідуалізацію" [1].

Мета статті – висвітлити аспекти експериментальної роботи щодо вивчення рівня підготовки майбутніх фахівців у галузі музичної освіти до використання комп'ютерної техніки в професійній діяльності на прикладі студентів молодших курсів Інституту мистецтв ТНПУ імені В. Гнатюка.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні вдосконалення професійної підготовки вчителя музики неможливе поза впровадженням комп'ютерних технологій, які відкривають нові можливості для педагогіки мистецтва, поліхудожнього виховання школярів.

У процесі дослідження виявлено, що для розв'язання цього складного, але актуального завдання необхідним є пошук та обґрунтування способів модернізації змістових і процесуальних компонентів системи підготовки майбутнього вчителя музики до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності. Сучасні проблеми, зокрема формування мотивації та пізнавального інтересу, встановлення раціонального, педагогічно виправданого діалогового спілкування студентів з комп'ютером,

є надзвичайно важливими. На всіх етапах отримання й засвоєння навчальної інформації, поєднання індивідуальних, групових і колективних форм та методів комп'ютерного навчання ефективна роль належить якісно новій організації пізнавальної діяльності, контролю й самоконтролю, формуванню творчих здібностей студентів у процесі застосування комп'ютерних технологій, виробленню оптимальних шляхів поєднання традиційних і нових інформаційно-освітніх технологій навчання.

С. Сисоєва зазначає, що сьогодні спостерігається тенденція суттєвого збільшення обсягів знань, умінь і навичок, які необхідні фахівцю, хоча термін його професійної підготовки залишається незмінний, а в деяких випадках навіть менший. Розв'язання означеної суперечності дослідниця бачить у підвищенні ефективності організації навчального процесу в професійних закладах освіти, "спрямованості його на розвиток тих особистісних і професійних якостей майбутнього фахівця, які сприяють його творчій, самостійній діяльності, успішній адаптації до нових соціально-економічних реалій". С. Сисоєва стверджує, що "комп'ютерні навчальні та контролюючі програми як програмні засоби навчального призначення дають можливість: індивідуалізувати та диференціювати процес навчання; здійснювати контроль та організовувати самоконтроль; налагодити зворотній зв'язок; моделювати процеси та явища; проводити лабораторні і практичні заняття у віртуальній реальності; посилити мотивацію до навчання" [7, 94].

Звертаючись до дослідження І. Юрас [10], можна окреслити науково-методичні основи застосування комп'ютерної технології під час викладання та вивчення педагогічних дисциплін. Вони полягають у науково-методичному обґрунтуванні побудови педагогічного змісту комп'ютерної програми за певними принципами, а саме: принцип індивідуалізації навчання, розвиваючого навчання, поєднання педагогічної теорії з практикою, креативності, тобто орієнтації на творчі потенції студентів у навчанні. Педагогічну основу автоматизованої навчально-контролюючої програми складають тестові завдання кількох типів: завдання, що в них студенти повинні заповнити пропуски у тексті; тестові завдання з вибором відповідей; тестові завдання на пошуки відповідей, на визначення послідовності відповідей.

Дослідниця Т. Трубочанінова [8] зазначає, що втілення в життя ідеї випереджувальної освіти, необхідність підготовки фахівця найвищої

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

кваліфікації для національної школи вимагає повному організувати навчальний процес та інформаційне забезпечення викладача і студента. Для цього необхідно якнайширше запроваджувати нові інформаційні технології викладання фахових дисциплін.

У різних напрямках вищої музичної освіти, зокрема, і в професійній підготовці вчителів музики загальноосвітніх шкіл постає проблема підготовки педагогів до використання комп'ютерних технологій, причому така підготовка повинна ґрунтуватися на формуванні компетентного фахівця, який володів би глибокими теоретичними знаннями, сучасними методиками навчання, міг здійснювати дослідно-експериментальну роботу, використовуючи при цьому комп'ютерні технології.

Так, у наш час засобами персонального комп'ютера композитор та музикознавець мають можливість індивідуально створити чи озвучити, аранжувати музичний твір. Комп'ютерні технології дають можливість скомпонувати свій твір не тільки на рівні створення нотного тексту, а й на рівні його виконання, використовуючи сучасні програми звукового синтезу [6].

М. Чембержі зазначає, що “реальність диктує нові умови праці фахівця, якого покликаний підготувати спеціальний навчальний заклад” [9, 61]. Він стверджує, що формування музиканта з глибокими знаннями та сучасним світоглядом, який досконало опанував класичну школу виконавства є першочерговим. Але водночас, на думку М. Чембержі, “він має засвоїти і широкоспектральній інструментарій активного пізнання світу, вміння оперувати сучасними технологіями, включаючи комп'ютерні, вільно володіти іноземними мовами, отримати здатність до інтеграції у будь-який соціум, культурний простір” [9, 61].

На думку О. Гумінської, “кожен учитель сьогодні має здійснювати комп'ютерну самоосвіту, застосувати комп'ютер для полегшення своєї праці, економії часу та підвищення якості освіти як ТЗН. Учитель музичного мистецтва має опанувати програму роботи з текстом (Microsoft Word), програму запису звука Audio CD (Ahead Nero), програму нотного набору та верстки музичного тексту (Finale), програми запису та обробки звука (Adobe Audition, Sound Forge), програму підготовки презентаційної графіки (Microsoft Power Point)” [3, 21].

Компонентами готовності до педагогічної діяльності є професійна самосвідомість, ставлення до діяльності, чи настанова, мотиви,

знання про предмет та способи діяльності, навички і вміння їх практичного втілення, а також професійно значущі якості особистості. Готовність – це цілісне інтегроване утворення особистості, що характеризує її емоційно-когнітивну та вольову вибірково прогноуючу мобілізаційність у момент її включення в діяльність певної спрямованості [4].

Структура готовності до професійної діяльності, на думку Л. Гончаренко складається з таких компонентів: мотиваційний – позитивне ставлення до певного виду діяльності, бажання ним займатись; когнітивний – наявність необхідних знань, уявлень; гностичний – володіння способами та прийомами, необхідними в цьому виді діяльності; емоційно-вольовий – самоконтроль, здатність відчувати задоволення від роботи; оцінний – самооцінка своєї професійної діяльності [2, 139].

Окреслюючи теоретичні засади нашого дослідження, ми виходили з того, що підготовка фахівців для здійснення завдань музичної освіти в нових умовах суспільного розвитку потребує систематичного й послідовного оновлення засобів удосконалення професійного навчання, винайдення й розробки нових, відповідних часу, підходів. Актуальною є потреба в забезпеченні кадрами, які мають високий рівень культури в цілому і педагогічної та інформаційної зокрема. Аналіз матеріалів наукових досліджень, анкетування викладачів і студентів вищих педагогічних закладів освіти, вчителів музики загальноосвітніх шкіл та узагальнення власного практичного досвіду дають підстави охарактеризувати сучасний стан використання комп'ютерних технологій в освітньому процесі такими ознаками:

- комп'ютер рідко використовується для підготовки й проведення занять або не використовується взагалі;

- навчальні матеріали, які накопичуються в тієї незначної кількості вчителів музики, що використовують комп'ютерні технології у своїй професійній діяльності, є не доступними для широкого кола педагогів;

- учитель володіє ефективною методикою навчання предмету, проте не вміє це зробити із використанням комп'ютерних технологій, оскільки в нього відсутні знання та вміння у використанні цих технологій у професійній діяльності;

- відсутність якісного програмного забезпечення, ігнорування специфіки методики музичного виховання в розробці навчальних програм.

Підготовка студентів до застосування комп'ютерних технологій у професійно-

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

педагогічній діяльності, результатом якої є готовність до даного виду професійної діяльності, здійснюється в процесі загальної професійної підготовки і має спільні з нею компоненти. Структура готовності майбутнього вчителя музики до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності складається з мотиваційного, змістового, компетентнісного та рефлексивно-креативного компонентів.

Отже, метою констатувального етапу нашого дослідження було виявлення стану готовності майбутніх фахівців у галузі музичної педагогіки до використання комп'ютерної техніки в професійній діяльності.

Завдання підготовки вчителя до застосування комп'ютерних технологій в освіті відображена в планах навчального процесу Інституту мистецтв у таких дисциплінах: “Сучасні інформаційні технології” у загальноосвітньому блоці дисциплін, “Освітні технології” у психолого-педагогічному блоці дисциплін, “Комп'ютерне інструментування” та ТЗН у блоці дисциплін за вибором у плані навчального процесу кваліфікаційного рівня “Бакалавр”, терміном навчання 4 роки. У навчальному плані кваліфікаційного рівня “Бакалавр”, терміном навчання 2 роки (на базі педагогічних та музичних училищ) – це “Нові інформаційні технології” у загальноосвітньому блоці дисциплін. У навчальному плані освітньо-кваліфікаційного рівня “Магістр” у блоці фундаментальної, гуманітарної, соціально-економічної та психолого-педагогічної підготовки – це дисципліна “Комп'ютерні інформаційні технології в освіті, науці” та “Комп'ютерне інструментування музичних творів” у вибіркових навчальних дисциплінах.

Майбутні вчителі музики гостро відчувають необхідність активного використання в процесі своєї професійної підготовки комп'ютерних технологій, прагнуть брати участь у різноманітних формах використання комп'ютерних програм з метою набуття необхідних теоретичних знань, оволодіння способами практичної і творчої діяльності.

Серед основних методів вивчення реального стану готовності майбутніх учителів музики нами використовувалися методи спостереження, бесіди, анкетування, вивчення продуктів діяльності, тестування. У рамках статті наведемо приклад анкетування. Розроблена нами анкета з дослідження рівня підготовки студентів до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності налічує 14 запитань, розділених на 3 блоки.

До першого блоку ввійшли запитання, які стосуються загального рівня володіння

персональним комп'ютером (“Чи маєте Ви досвід практичної роботи з комп'ютером?” (Так, ні, не можу відповісти – необхідне підкреслити), “Чи вмієте Ви працювати з текстовими редакторами?” (Так, ні, не можу відповісти – необхідне підкреслити), “Чи працювали Ви з мультимедійними програмами?” (Так, ні, не можу відповісти – необхідне підкреслити), “Як часто Ви працюєте в мережі Internet?” (Часто, періодично, рідко – необхідне підкреслити), “Які засоби комп'ютерних технологій (ПК (персональний комп'ютер), ППЗ (програми педагогічні засоби), мультимедійний проектор) викликають у Вас труднощі при використанні?” (Напишіть).

Запитання другого блоку стосувалися розуміння перспектив і проблем використання персонального комп'ютера в навчально-пізнавальній діяльності (“Який вплив, на Вашу думку, комп'ютерних технологій на підвищення ефективності навчального процесу?” (Позитивний, негативний, нейтральний – необхідне підкреслити), “Як Ви оцінюєте власний рівень використання комп'ютерних технологій в навчанні?” (Високий, достатній, низький, дуже низький – необхідне підкреслити), “Які комп'ютерні програми Ви використовуєте під час виконання навчальних завдань?” (Напишіть).

До третього блоку ми включили запитання, які дозволяють охарактеризувати рівень освідомленості майбутнього вчителя музики щодо можливостей застосування комп'ютерних технологій на уроках мистецтва (“Чи сформоване у Вас бажання використовувати комп'ютерні технології на уроках музичного мистецтва?” (Так, ні – необхідне підкреслити), “Яким є Ваше ставлення до спілкування з мистецтвом за допомогою комп'ютерних засобів?” (Позитивне, негативне, не знаю – підкреслити необхідне), “Що Ви пропонуєте зробити у вищій школі для ефективного використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності?” (Напишіть), “Чи вважаєте Ви наявність комп'ютерних умінь майбутнього вчителя музики обов'язковою і необхідною умовою його ефективної творчої педагогічної діяльності?” (Так, ні, не можу відповісти – необхідне підкреслити), “В яких видах музичної діяльності та етапах уроку, на Вашу думку, доцільно використовувати комп'ютерні технології?” (Слухання музики, створення імпровізації різного виду, вивчення та перевірка засвоєння музично-історичної інформації, музично-теоретичних категорій та понять, музично-ритмічна діяльність) (Напишіть), “Які засоби навчання (наочність, комп'ютер, навчальна книга) можуть ефективно забезпечити

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

синтез різних видів мистецтва на уроках музики?” (Необхідне підкреслити).

Під час анкетування з дослідження рівня підготовки студентів до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності студентів 1 курсу Інституту мистецтв виявлено, зокрема, що в більшості студентів є певний практичний досвід роботи з комп'ютером, студенти вміють працювати з текстовими редакторами, користуватися мережею Інтернет. Водночас, більшість студентів не використовували мультимедійні програми у своїй навчальній діяльності, не наводять прикладів їх використання в діяльності своїх колишніх учителів. Так, у відповіді на запитання: “Що ви пропонуєте зробити у вищій школі для ефективного використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності?”, студенти просять надати “точну і доцільну інформацію щодо використання різних програм, практичні завдання”. На запитання “Чи сформоване у Вас бажання використовувати комп'ютерні технології на уроках музичного мистецтва?”, більша частина студентів відповіла “Так”.

За підсумками ознайомлення з науково-теоретичним та практичним досвідом середніх і вищих навчальних закладів щодо використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності, аналітичної роботи щодо результатів констатувального експерименту ми дійшли висновків, що підготовка майбутнього вчителя музики до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності буде успішною, якщо:

- здійснювати процес формування готовності до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності з урахуванням психолого-педагогічних та дидактичних особливостей проведення уроків музики з використанням комп'ютерних технологій на різних етапах навчання у загальноосвітній школі;

- здійснювати підготовку майбутнього вчителя музики до використання комп'ютерних технологій поетапно;

- формувати в майбутнього вчителя музики мотивовану потребу у використанні комп'ютерних технологій у професійній діяльності для творчого професійного вдосконалення.

Висновки. Професійна підготовка вчителя музики у вищій педагогічній школі ще не забезпечується на достатньому технологічному рівні, зокрема, впровадження комп'ютерних технологій в системі підготовки майбутніх учителів музики здійснюється фрагментарно. Аналіз рівня підготовки вчителя дає можливість зробити висновок про те, що найактуальнішою

проблемою сучасної освіти в Україні є формування професійних якостей майбутніх педагогів, формування їхньої професійної компетенції. Від того, як учитель підготовлений до професійної діяльності, як оволодів вміннями варіювати сучасні педагогічні технології, залежить його професійне становлення й самовизначення. Основною причиною, яка перешкоджає ефективно застосовувати засоби комп'ютерних технологій у навчанні школярів, виступає недостатній рівень підготовки педагогів до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності.

1. Богданова І.М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів на основі застосування інноваційних технологій: дис. ...доктора пед. наук: 13.00.04/Богданова Інна Михайлівна. – О., 2003. – 391 с.

2. Гончаренко Л.А. Організація роботи з формування готовності педагогів до діяльності в полікультурному середовищі в системі післядипломної освіти // Педагогічний альманах. – Випуск 1, Київ – Херсон. – 2006. – 289 с.

3. Гумінська О. Використання мультимедійних засобів – оновлення методики викладання мистецтв. // Мистецтво та освіта. – 2009. – №3 – С. 21 – 25.

4. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / [І.О. Бартенєва, І.М. Богданова, І.В. Бужина та ін.]; під ред. З.Н. Курлянд. – О.: ПДПУ ім. К.Д. Ушинського, 2002. – 344 с.

5. Пінчук В.М. Впровадження інформаційних технологій у вищих навчальних закладах України // Вища освіта в Україні: реалії, тенденції, перспективи розвитку. – IV. – К., 1996. – С. 96 – 98.

6. Пястковський І. Соціальні наслідки впровадження новітніх технологій в музичній освіті // Проблеми музичної освіти. – К. – 2003. – С. 19 – 22.

7. Сисоєва С. Психолого-педагогічне забезпечення впровадження сучасних інформаційних технологій у професійних навчальних закладах // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2007. – №3/4. – С. 91 – 101.

8. Трубанінова Т.Л. До питання запровадження інформаційних технологій у навчальний процес на художньо-графічних факультетах // Педагогіка вищої та середньої школи: Збірник наукових праць. – Кривий Ріг, КДПУ, 2005. – № 10. – С. 270 – 278.

9. Чембержі М. Шляхи реалізації сучасної парадигми професійної мистецької освіти // Проблеми музичної освіти. – К. – 2003. – С. 61.

10. Юрас І.І. Науково-методичні основи застосування комп'ютерної технології при викладанні та вивченні педагогічних дисциплін // Вища освіта в Україні: реалії, тенденції, перспективи розвитку. – Частина IV. – К., 1996. – С. 128 – 130.

11. Янкул В. Комп'ютерні технології у викладанні мистецьких дисциплін / В. Янкул // Мистецтво і освіта. – 2004. – №4. – С. 63.

Стаття надійшла до редакції 11.03.2010